

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA KUHITIMU KIDATO CHA NNE

021

KISWAHILI

(Kwa watahiniwa walioko na wasiokuwa Shuleni)

Muda: Saa 3

MAJIBU

Mwaka: 2021

Maelekezo

1. Karatasi hii inasehemu A, B, C, D na E zenye jumla ya maswali **tisa (9)**
2. Jibu maswali yote kutoka sehemu A,B, C na D, swali **moja** kutoka sehemu C, na maswali **matatu** kutoka sehemu E. Swali la 15 ni la lazima.
3. Zingatia maelekezo ya kila swali.

maktaba.tetea.org

1. Chagua herufi ya jibu sahihi katika vipengele (i) hadi (x), kisha andika herufi ya jibu hilo kwenye kijitabu chako cha kujibia.

(i) Ipi ni seti sahihi ya vipera vya semi?

A Methali, misemo na maghani

B Soga, nyimbo na nahau

C Misemo, mafumbo na vigano

D Mafumbo, soga na maghani

E Nahau, vitendawili na mizunguo

Jibu: C. Misemo, mafumbo na vigano

Sababu: Hii ndiyo seti sahihi ya vipera vya semi kulingana na dhana ya Kiswahili.

(ii) Dhima kuu ya misimu katika lugha ni ipi?

A Kuunda mizizi ya maneno

B Kuchafua jambo kwa wasiohusika

C Kutoa lugha ya kipekee

D Kutambulisha aina za maneno

E Kupatanisha sentensi

Jibu: C. Kutoa lugha ya kipekee

Sababu: Misimu hutumika kuonyesha lugha ya kipekee au maalum inayotumiwa na kundi fulani.

(iii) Bainisha sentensi yenye muundo wa kiwakilishi + kiarufi visheni + kitenzi kikuu + kiarufi nomino:

A Sisi sote tulicheza vizuri sana.

B Mimi na yeye hatuwezi hata kidogo.

C Wao hawataki tumbo nyembamba tu.

D Wale wote wanapenda muziki.

E Ninyi nyote tunawapenda sana.

Jibu: D. Wale wote wanapenda muziki

Sababu: Hii ni sentensi ambayo inajumuisha miundo yote iliyotajwa katika swali.

(iv) Njia ipi ya uhifadhi wa fasihi simulizi inayoonyesha kupokea mabadiliko kwa haraka kati ya hizi?

A Maandishi

B Kichwa

C Vinasasauti

D Kanda za video

E Kompyuta

Jibu: D. Kanda za video

Sababu: Kanda za video zinasaidia kuonyesha mabadiliko ya haraka ya fasihi simulizi.

(v) "Ni bold nisome kwa bidii ili nifaulu mtihani wangu." Yapi ni mashiniko sahihi ya sentensi hii?

A Nina bidii kusoma kwa bidii ili nifaulu mtihani wangu.

B Sio bidii kusoma kwa bidii ili nifaulu mtihani wangu.

C Sijui bidii kusoma kwa bidii ili nifaulu mtihani wangu.

D Nina uhakika nitafaulu mtihani wangu.

E Sio lazima kusoma kwa bidii ili nifaulu mtihani wangu.

Jibu: A. Nina bidii kusoma kwa bidii ili nifaulu mtihani wangu

Sababu: Hii ndiyo mashiniko sahihi ya kuonyesha dhamira ya mtendaji wa kazi.

(vi) "Kutwa mara tatu; asubuhi, mchana na jioni." Dhima ya muundo wa mazungumzo haya ni ipi?

A Kupunguza uzito wa mazungumzo.

B Kufupisha mazungumzo.

C Kupamba lugha ya mazungumzo.

D Kuonesha msisitizo wa mazungumzo.

E Kukidhi haja ya mazungumzo.

Jibu: D. Kuonesha msisitizo wa mazungumzo

Sababu: Mazungumzo haya yanaonyesha msisitizo wa jambo lililozungumziwa.

(vii) "Juma anaendesha baiskeli yake polepole." Kiarifu cha sentensi hii kimejengwa na mfuatano upi wa viambajengo?

A Kiima, chagizo na shamirisho.

B Kitenzi kishirikishi, kiarifu na chagizo.

C Shamirisho, chagizo na kitenzi kikuu.

D Kitenzi kikuu, shamirisho na chagizo.

E Kiima, chagizo na shamirisho la msingi.

Jibu: B. Kitenzi kishirikishi, kiarifu na chagizo

Sababu: Muundo wa sentensi hii unajumuisha vipengele hivi.

(viii) Fungu la sauti zinazoonekana katika au mwisho mwa kila mstari wa ushairi huitwaje?

A Vina

B Mizani

C Vituo

D Silabi

E Ukariri

Jibu: A. Vina

Sababu: Vina hutumika kama kiambajengo cha muziki katika ushairi.

(ix) Mambo muhimu ya kuzingatiwa katika uandishi wa tangazo la biashara ni yapi kati ya haya?

A Aina ya bidhaa na idadi ya wateja.

B Bidhaa unazotangaza na bei ya kila moja.

C Bei ya bidhaa na ubora wake.

D Aina ya bidhaa na namna ya bei zake.

E Kichwa cha tangazo na lengo lake.

Jibu: E. Kichwa cha tangazo na lengo lake

Sababu: Tangazo lolote hufaulu linapokuwa na kichwa kinachovutia na lengo linaloeleweka.

(x) Ni kauli ipi iliyo kamilika katika undaji wa neno "nitamtimilia"?

- A Kutenda
- B Kutendena
- C Kutendea
- D Kutendekana
- E Kutendewa

Jibu: A. Kutenda

Sababu: Neno hili linaonyesha tendo moja ambalo mhusika atatekeleza.

2. Oanisha maana za dhana za uundaji wa maneno katika Orodha A na dhana husika katika Orodha B, kisha andika herufi ya jibu sahihi katika kijitabu chako cha kujibia.

Orodha A

- (i) Kuchukua maneno katika lugha nyingine ili kukuza lugha.
- (ii) Kuchukua mofimu au sehemu ya neno ili kuunda neno jipya.
- (iii) Kuzalisha lugha mamboleo.
- (iv) Kuunganisha maneno mawili au zaidi ili kupata neno jipya.
- (v) Rudiaji wa neno, herufi au silabi ili kusisitiza jambo.

Orodha B

- A Unyumbulishaji
- B Uambatanishaji
- C Ufupishaji
- D Uzalishaji
- E Ukuzaji
- F Utohoaji
- G Ubunifu

Majibu:

- (i) F Utohoaji
- (ii) C Ufupishaji
- (iii) D Uzalishaji
- (iv) B Uambatanishaji
- (v) G Ubunifu

3. Tunga sentensi moja kwa kila hali ya kitenzi iliyoainishwa katika vipengele (i) hadi (iv).

Jibu:

- (i) Hali ya maelezo
Mtoto anacheza mpira uwanjani.
- (ii) Hali ya kuuliza
Je, mwalimu amefika shuleni?
- (iii) Hali ya mshangao
Kweli umeweza kushinda mashindano hayo!

(iv) Hali ya ombi

Tafadhali nipe kalamu yako kwa muda mfupi.

4. Kwa kutumia hoja nne, fafania namna utakavyoiulinda lugha ya Kiswahili isitoweke.

Jibu:

Kiswahili ni lugha yenye historia na utamaduni wa pekee, hivyo inahitaji kulindwa dhidi ya athari mbalimbali zinazoweza kusababisha kutoweka kwake.

i. Kuendeleza matumizi ya Kiswahili katika elimu

Ni muhimu Kiswahili kiendeleo kuwa lugha ya kufundishia katika ngazi mbalimbali za elimu. Hii itahakikisha kuwa vijana wanakitumia na kukikuza kwa kizazi kijacho.

ii. Kuongeza matumizi ya Kiswahili katika teknolojia

Kutengeneza programu, mitandao ya kijamii, na programu za kompyuta kwa Kiswahili kutahamasisha matumizi yake katika teknolojia ya kisasa.

iii. Kuhamasisha utunzi wa fasihi ya Kiswahili

Kuandika vitabu, mashairi, na kazi nyingine za fasihi ya Kiswahili kutaendeleza matumizi ya lugha hii na kuifanya ivutie zaidi.

iv. Kuendeleza kampeni za kitaifa kuhusu Kiswahili

Kufanya kampeni kuhusu umuhimu wa Kiswahili kupitia vyombo vya habari na matamasha ya kitamaduni kutaimarisha matumizi yake.

5. Sentensi (i) – (iv) ni tata. Bainisha maana mbili zinazofanya sentensi hizo kuwa tata kisha eleza sababu ya utata kwa kila moja.

Jibu:

(i) Mama amenunua mbuzi.

Maana 1: Mama amenunua mbuzi wa kufuga.

Maana 2: Mama amenunua mbuzi kwa ajili ya nyama.

Sababu ya utata: Sentensi haielezi wazi kama mbuzi amenunuliwa kwa lengo la kufuga au kuliwa.

(ii) Tulimkuta hayupo nyumbani.

Maana 1: Tulimtafuta lakini hakuwa nyumbani.

Maana 2: Tulimkuta lakini alikuwa ameondoka nyumbani.

Sababu ya utata: Neno "hayupo" linaweza kumaanisha kutokuwepo kimwili au kuondoka kwa muda.

(iii) Mwajuma ametumwa na Rama.

Maana 1: Rama amemtuma Mwajuma kwa kazi fulani.

Maana 2: Mwajuma ametumwa kwa Rama kwa lengo fulani.

Sababu ya utata: Sentensi haibainishi kama Rama ni mtumaji au mpokeaji.

(iv) Ninamjengea nyumba.

Maana 1: Ninajenga nyumba kwa ajili ya mtu fulani.

Maana 2: Ninamsaidia mtu kujenga nyumba.

Sababu ya utata: Sentensi haielezi ikiwa unafanya kazi yote au sehemu tu ya kazi.

6. Kwa kutoa hoja nne na mifano, eleza jinsi matumizi ya picha na michoro yanavyomsaidia mtumiaji wa kamusi.

Jibu:

Picha na michoro ni nyenzo muhimu katika kamusi zinazosaidia kuelewa maana za maneno kwa njia rahisi.

i. Kufafanua maana za vitu visivyojulikana

Picha hutoa taswira ya vitu ambavyo mtumiaji hajawahi kuona. Kwa mfano, picha ya "tembo" inamrahisishia mtumiaji kuelewa maana ya neno hilo.

ii. Kueleza maneno yenye maana nyingi

Michoro husaidia kutofautisha maana za maneno yenye maana nyingi. Kwa mfano, picha za "paa" (mnyama) na "paa" (sehemu ya juu ya nyumba) zinatofautisha matumizi.

iii. Kusaidia kujifunza maneno kwa haraka

Picha zinasaidia watumiaji wa kamusi, hasa watoto, kukumbuka maneno kwa haraka kwa kuhusisha maneno na picha zao.

iv. Kusaidia wale wasiojua kusoma vizuri

Wale ambao hawana uwezo mkubwa wa kusoma wanapata msaada wa kuona picha, hivyo kuelewa maneno bila kufasiri maandishi pekee.

7. Soma beti zifuatazo za wimbo wa taifa, kisha jibu maswali yanayofuata:

(a) Wimbo huu una umuhimu gani kwa jamii ya Tanzania? Toa hoja mbili.

Jibu:

i. Unadumisha mshikamano wa kitaifa kwa kuhimiza amani, umoja, na hekima miongoni mwa Watanzania.

ii. Unahamasisha uzalendo kwa kuwafanya watu kujivunia taifa lao na rasilimali zake.

(b) Wahusika wawili wanaodhihirika katika wimbo huu ni wapi? Toa sababu moja ya uhusika wa kila mmoja.

Jibu:

- i. Mungu: Anaombwa kubariki Afrika na Tanzania, akionyesha imani ya dini katika wimbo.
- ii. Viongozi: Wanatajwa kuhitaji hekima, umoja, na amani ili kuongoza vizuri.

(c) Onesha bayana vina viwili vilivyotumika katika mishororo ya ubeti wa pili.

Jibu:

- i. Umoja - Waume
- ii. Tanzania - Ngoma

(d) (i) Kwa kutumia mifano, bainisha tamathali za semi mbili zilizotumika katika wimbo huu.

Jibu:

- i. Personifikeshoni: "Hizi ni ngao zetu," ambapo ngao inafananishwa na amani na hekima.
- ii. Alegoria: Wimbo mzima unatumika kuonyesha mapambano na matumaini ya bara la Afrika.

(ii) Eleza sababu ya mtunzi wa wimbo huu kutumia tamathali za semi ulizobaini katika kipengele (d) (i).

Jibu:

Tamathali za semi zilitumika ili kuufanya wimbo kuwa wenye kuvutia na wenye ujumbe mzito wa kuhamasisha mshikamano wa kitaifa na uzalendo.

8. Andika barua kwa Mkuu wa Chuo cha Uguzi Peramiho S.L.P 133 Songea, kuomba nafasi ya kujiunga na mafunzo ya uuguzi. Jina lako liwe Nakiete Kajiru wa S.L.P 502 Malolo - Ndanda. Barua yako ipitie kwa Afisa Mtendaji wa kata unayoishi.

Jibu:

Nakiete Kajiru
S.L.P 502,
Malolo - Ndanda.
24 Januari 2025.

Mkuu wa Chuo,
Chuo cha Uguzi Peramiho,
S.L.P 133,
Songea.

YAH: OMBI LA KUJIUNGA NA MAFUNZO YA UUGUZI

Napenda kuomba nafasi ya kujiunga na mafunzo ya uuguzi katika chuo chako. Nina ari na dhamira ya kujifunza ili niweze kuchangia katika sekta ya afya. Nimehitimu elimu ya sekondari kwa ufaulu mzuri katika masomo ya sayansi.

Nakutumia barua hii kupitia Afisa Mtendaji wa kata ninayoishi kama inavyotakiwa. Tafadhali naomba unifikirie katika nafasi za mafunzo ili nitimize ndoto zangu.

Nakutakia kazi njema.

Wako,
Nakiete Kajiru

9. Baada ya kuhitimu elimu ya Sekondari, umeitwa kwenye usaili wa nafasi ya kazi katika Baraza la Sanaa la Taifa. Katika usaili umetakiwa kuthibitisha iwapo fasihi ina umuhimu wowote katika jamii. Kwa kutumia hoja tano na mifano ya kazi mbalimbali za kifasihi thibitisha hoja hiyo ili kukidhi haja ya usaili wako. Fasihi ina umuhimu mkubwa katika jamii, ikichangia katika nyanja mbalimbali za maisha ya watu. Ili kuthibitisha hili, hapa kuna hoja tano pamoja na mifano ya kazi za kifasihi zinazoakisi umuhimu huo:

1. Kuelimisha Jamii

Fasihi hutumika kama chombo cha kuelimisha jamii kuhusu masuala mbalimbali kama vile historia, tamaduni, na maadili. Kwa mfano, riwaya ya "Siku Njema" iliyoandikwa na Ken Walibora inaelezea maisha ya kijana Mswahili na changamoto anazokutana nazo, ikitoa mafunzo kuhusu umuhimu wa elimu na nidhamu katika jamii.

2. Kudumisha Maadili na Utamaduni

Kupitia hadithi, methali, na nyimbo, fasihi huhifadhi na kuendeleza maadili na utamaduni wa jamii husika. Kwa mfano, hadithi za "Alfu Lela U Lela" (Hadithi za Alf Layla wa Layla) zinaakisi tamaduni na maadili ya Waarabu na zimekuwa zikisimuliwa kwa vizazi kadhaa, hivyo kusaidia kuhifadhi utamaduni huo.

3. Kuburudisha

Fasihi hutoa burudani kwa wasomaji na wasikilizaji kupitia michezo ya kuigiza, mashairi, na hadithi. Tamthilia ya "Mashetani" iliyoandikwa na Ebrahim Hussein ni mfano wa kazi ya fasihi inayoburudisha na wakati huo huo kuibua mijadala kuhusu masuala ya kijamii.

4. Kukuza Lugha

Fasihi ina jukumu muhimu katika kukuza na kuendeleza lugha. Kupitia kazi za fasihi, misamiati mipya huanzishwa na sarufi ya lugha huimarishwa. Diwani ya "Malenga wa Mvita" iliyoandikwa na Sayyid Abdallah bin Nasir ni mkusanyiko wa mashairi yanayoonyesha utajiri wa lugha ya Kiswahili na huchangia katika ukuzaji wake.

5. Kuhamasisha Mabadiliko ya Kijamii

Fasihi hutumika kama chombo cha kuhamasisha mabadiliko katika jamii kwa kuonyesha na kukosoa maovu yaliyopo. Riwaya ya "Kufa Kuzikana" iliyoandikwa na Gabriel Ruhumbika inajadili masuala ya ukoloni na athari zake, ikihamasisha fikra za ukombozi na mabadiliko katika jamii.

Kwa ujumla, fasihi ina mchango mkubwa katika kuelimisha, kuhifadhi utamaduni, kuburudisha, kukuza lugha, na kuhamasisha mabadiliko ya kijamii, hivyo kuthibitisha umuhimu wake katika jamii.

10. Chagua mashairi matatu kwa kila diwani kutoka katika diwani mbili ulizosoma kisha oneshwa jinsi washairi walivyo walimu bora wa jamii ya leo.

Fasihi ni chombo muhimu katika jamii kwa kuwa inatoa mafunzo, inahifadhi tamaduni, na inaburudisha. Kupitia mashairi, washairi hutoa mafunzo na maadili yanayosaidia jamii kuelewa na kushughulikia changamoto mbalimbali. Hapa, tutaangazia mashairi matatu kutoka katika diwani mbili tofauti na kuonyesha jinsi washairi wanavyokuwa walimu bora wa jamii ya leo.

Diwani ya "Chekacheka" iliyoandikwa na Theobald Mvungi

1. Shairi: "Mwinyi Umewasha Moto Angalia Usizimwe"

Katika shairi hili, mshairi anamshauri kiongozi wa nchi aendelee kupambana na wale wanaodhulumu haki za wengine. Anasema:

> "Tumaini la wanyonge, kwamba ipo serikali,
Ile nchi ya mazonge, ya wenye meno makali,
Wanyang'anyao matonge, wanyonge hawana hali,
Mwinyi ukiwa mkali, ndio raha ya raia."

Hapa, mshairi anafundisha umuhimu wa uongozi madhubuti katika kulinda haki za wanyonge na kuhakikisha usawa katika jamii.

2. Shairi: "Taifa Wamelizika"

Mshairi anapinga mfumo wa chama kimoja kwa kusema:

> "Mezikwa demokrasi, Chama kimoja ndo' ngao
Watu hawana nafasi, kutetea nchi yao
Mawazo ya ukakasi, mawazo ya mtitio..."

Anatoa somo kuhusu umuhimu wa demokrasia na uhuru wa kutoa maoni katika jamii. Anasisitiza kuwa mfumo wa chama kimoja unaminyia haki za watu kujieleza na kushiriki katika maamuzi ya nchi yao.

3. Shairi: "Njiwa Kiumbe Mtini"

Katika shairi hili, mshairi anaeleza jinsi mapenzi yanavyoweza kumtesa mtu, hasa pale anaposhindwa kueleweka na anayempenda. Anasema:

> "Nimejaribu kuongea, ndege awe mkononi,
Yeye juu hurukia, namuomba samahani,
Nyimbo ananiimbia, nyimbo zachoma moyoni,
Basi mie taabani, njiwa akitabasamu."

Hapa, mshairi anafundisha kuhusu changamoto za mapenzi na umuhimu wa uvumilivu na kuelewana katika mahusiano.

Diwani ya "Chungu Tamu" iliyoandikwa na Euphrase Kezilahabi

1. Shairi: "Chungu Tamu"

Mshairi anatumia taswira ya chungu chenye ladha tamu kufundisha kwamba mambo mazuri katika maisha huja baada ya kupitia changamoto na magumu. Anasisitiza uvumilivu na ustahimilivu katika kukabiliana na matatizo ya maisha.

2. Shairi: "Tishio la Binadamu"

Katika shairi hili, mshairi anazungumzia jinsi binadamu wanavyoharibu mazingira na kusababisha majanga kwao wenyewe. Anatoa somo la umuhimu wa kutunza mazingira kwa manufaa ya vizazi vya sasa na vijavyo.

3. Shairi: "Chini ya Mti Mkavu"

Mshairi anatumia taswira ya mti mkavu kuonyesha hali ya kukata tamaa na kukosa matumaini. Anahimiza jamii kuepuka hali ya kukata tamaa na badala yake kutafuta suluhisho la changamoto zinazowakabili.

Kupitia mashairi haya, washairi wanatoa mafunzo muhimu kwa jamii kuhusu uongozi bora, demokrasia, mapenzi, uvumilivu, utunzaji wa mazingira, na matumaini. Hii inaonyesha jinsi washairi wanavyokuwa walimu bora wa jamii ya leo kwa kutumia kazi zao za kifasihi kufundisha na kuongoza jamii katika njia sahihi.

11. Waandishi wa riwaya za Watoto wa Mama Ntilie na Joka la Mdimu wameonesha kuwa rushwa ni miongoni mwa matatizo yanayozikabili jamii nyingi. Kwa kutumia mifano, eleza mambo matatu yaliyopelekewa na waandishi kwa kila riwaya yenye lengo la kuzuia rushwa katika jamii

Waandishi wa riwaya "Watoto wa Mama Ntilie" na "Joka la Mdimu" wameonyesha kuwa rushwa ni miongoni mwa matatizo yanayoikabili jamii nyingi. Kwa kutumia mifano kutoka kila riwaya, waandishi hawa wamewasilisha mambo mbalimbali yenye lengo la kuzuia rushwa katika jamii.

1. "Watoto wa Mama Ntilie"

Katika riwaya hii, mwandishi Emmanuel Mbogo anasisitiza athari za rushwa na njia za kuikabili kupitia mambo yafuatayo:

Kuelimisha Umma kuhusu Madhara ya Rushwa: Mwandishi anaonyesha jinsi rushwa inavyoathiri jamii nzima, hususan kwa maskini. Kwa mfano, watoto wanakosa elimu kwa sababu ya wazazi wao kushindwa kumudu ada za shule kutokana na ufukara, hali inayosababishwa na mfumo wa kijamii uliojaa rushwa. Hii inasisitiza umuhimu wa kuelimisha umma kuhusu madhara ya rushwa na kuwahamasisha kupinga vitendo hivyo.

Kuhimiza Uadilifu katika Uongozi: Mwandishi anatoa wito kwa viongozi kuwa waadilifu na kutekeleza majukumu yao bila upendeleo. Kwa mfano, mwalimu Chikoya anafukuza wanafunzi kwa kukosa ada na sare za shule, akionyesha ukosefu wa huruma na uadilifu. Hii inaonyesha umuhimu wa viongozi kuwa na uadilifu na kutenda haki kwa wote.

Kujenga Uwazi na Uwajibikaji: Riwaya inaonyesha jinsi ukosefu wa uwazi na uwajibikaji unavyosababisha matatizo katika jamii. Kwa mfano, mzee Lomolomo ni mlevi ambaye hajali familia yake, hali inayosababisha familia yake kuishi katika umaskini. Hii inasisitiza umuhimu wa uwazi na uwajibikaji katika familia na jamii kwa ujumla.

2. "Joka la Mdimu"

Abdallah J. Safari, mwandishi wa riwaya hii, anatumia hadithi kuonyesha athari za rushwa na njia za kuikabili kupitia mambo yafuatayo:

Kufichua Uovu wa Rushwa: Mwandishi anafichua jinsi rushwa inavyotendeka katika ngazi za juu za uongozi na athari zake kwa jamii. Kwa mfano, mhusika Brown Kwacha, ambaye ni mkurugenzi wa idara ya fedha za kigeni, anajihusisha na vitendo vya rushwa na upendeleo. Hii inaonyesha jinsi rushwa inavyoharibu mifumo ya serikali na kuathiri wananchi wa kawaida.

Kuhimiza Maadili na Uadilifu: Kupitia wahusika kama Amani, ambaye ni dereva taksi mchapakazi na mwenye huruma, mwandishi anaonyesha umuhimu wa kuwa na maadili na uadilifu katika jamii. Amani anamsaidia rafiki yake Tino bila kutarajia malipo yoyote, akionyesha mfano wa uadilifu na upendo kwa wengine.

Kutoa Onyo dhidi ya Rushwa: Mwandishi anatumia taswira ya "Joka la Mdimu" kufananisha viongozi wanaofanana na wananchi wa kawaida lakini ni hatari kwa jamii kutokana na vitendo vyao vya rushwa na ufisadi. Hii inatoa onyo kwa jamii kuwa makini na viongozi wa aina hiyo na umuhimu wa kupinga vitendo vyao.

Kwa ujumla, waandishi hawa wameonyesha kuwa rushwa ni tatizo kubwa katika jamii na wamewasilisha njia mbalimbali za kuikabili, ikiwa ni pamoja na kuelimisha umma, kuhimiza uadilifu na maadili, na kutoa onyo dhidi ya vitendo vya rushwa.

12. Eleza jinsi uteuzi wa mandhari ulivyoibua dhana ya mapenzi machungu kwa wahusika kwa kutoa hoja tatu kwa kila kitabu kutoka katika tamthiliya mbili ulizosoma.

Mandhari ni sehemu au mazingira ambamo matukio ya hadithi au masimulizi hutokea. Katika tamthiliya, uteuzi wa mandhari unaweza kuibua hisia na dhana mbalimbali kwa wahusika, ikiwemo "mapenzi machungu." Kwa kutoa hoja tatu kwa kila tamthiliya, tutaeleza jinsi uteuzi wa mandhari ulivyoibua dhana ya mapenzi machungu kwa wahusika katika tamthiliya mbili: "Ngoswe: Penzi Kitovu cha Uzembe" na "Kilio Chetu."

1. "Ngoswe: Penzi Kitovu cha Uzembe"

Tamthiliya hii inaangazia athari za mapenzi katika utekelezaji wa majukumu ya kijamii na kitaaluma.

Mandhari ya Kijijini: Matukio mengi yanatokea katika kijiji ambacho hakijaendelea, ambapo shughuli za kila siku za wakazi zinaonekana. Ngoswe, afisa wa sensa, anapofika kijijini hapo kwa ajili ya kazi yake, anakutana na Mazoea, binti wa mzee Mitomingi. Mandhari hii ya kijijini inatoa fursa kwa Ngoswe na Mazoea kuanzisha uhusiano wa kimapenzi, ambao unamfanya Ngoswe kupuuza majukumu yake ya kikazi. Hali hii inaibua dhana ya mapenzi machungu kwani Ngoswe anashindwa kutofautisha kati ya kazi na mapenzi, na hivyo kusababisha uzembe katika kazi yake.

Mandhari ya Nyumbani kwa Mzee Mitomingi: Nyumbani kwa mzee Mitomingi, ambapo Mazoea anaishi, panakuwa sehemu ya mikutano ya siri kati yake na Ngoswe. Hata hivyo, mazingira haya yanakuwa na changamoto kwani mzee Mitomingi ni mkali na anashikilia mila na desturi za kale. Ngoswe anapogundulika kuwa na uhusiano na Mazoea, mzee Mitomingi anakasirika na kuchoma moto karatasi muhimu za sensa. Hii inaonyesha jinsi mandhari hii inavyochangia machungu katika mapenzi yao kutokana na upinzani wa familia.

Mandhari ya Kilabuni: Ngoswe na baadhi ya wakazi wa kijiji wanakutana katika kilabu cha pombe. Hapa, Ngoswe anajihusisha na ulevi, hali inayomfanya azidi kupuuza majukumu yake na kuathiri uhusiano wake na Mazoea. Ulevi unaleta migogoro kati yao, na hivyo kuibua machungu katika mapenzi yao.

2. "Kilio Chetu"

Tamthiliya hii inajadili matatizo yanayotokana na mahusiano ya kijinsia katika jamii.

Mandhari ya Shule: Sehemu kubwa ya matukio yanatokea shuleni, ambapo wahusika kama Suzi na Joti ni wanafunzi. Katika mazingira haya, Suzi na Joti wanajiingiza katika mahusiano ya kimapenzi wakiwa na umri mdogo. Ukosefu wa elimu ya jinsia na ushawishi wa rika unachangia wao kufanya maamuzi yasiyofaa, na hatimaye wanapata athari kama mimba za utotoni na maambukizi ya magonjwa. Hii inaonyesha machungu yanayotokana na mapenzi katika mandhari ya shule.

Mandhari ya Nyumbani kwa Suzi: Nyumbani kwa Suzi, mama yake anashindwa kumpa elimu ya jinsia akiamini kuwa bado ni mdogo. Ukosefu huu wa mawasiliano na elimu unamfanya Suzi kutafuta taarifa kutoka kwa marafiki, hali inayompelekea kuingia katika mahusiano hatarishi. Machungu ya mapenzi yanaibuka kutokana na mazingira ya nyumbani yasiyotoa mwongozo sahihi.

Mandhari ya Kijiji: Katika kijiji wanachoishi wahusika, kuna ukosefu wa elimu na ufahamu kuhusu masuala ya jinsia na afya ya uzazi. Hii inachangia vijana kujihusisha na mahusiano ya kimapenzi bila kuelewa athari zake. Mandhari hii inachangia machungu katika mapenzi yao kutokana na ukosefu wa rasilimali na elimu sahihi.

Kwa ujumla, uteuzi wa mandhari katika tamthiliya hizi mbili umechangia kuibua dhana ya mapenzi machungu kwa wahusika kwa njia mbalimbali, ikiwemo mazingira yanayochochea migogoro ya kimapenzi, ukosefu wa elimu, na upinzani wa kijamii.